

A homoródszentpáli toronygomb

Leemelték a pozsonyi koronázó templom tetejéről a torony díszét, Szent István koronájának mását, mert a templom tornyával együtt ezt is teljesen felújítják. A templomban 1563 és 1830 között tizenegy magyar királyt és kilenc királynét koronáztak meg. Hegymászók segítségével ahhoz, hogy a Szent Márton székesegyház, vagyis a koronázó templom 85 méter magas tornyának tetejéről leemeljék a Szent István-i korona mását. A szakemberek órákig dolgoztak, hogy épségben a restaurátor műhelybe kerülhessen a 150 kilogrammos, 164 centiméter magas és 120 centiméter átmérőjű aranyozott korona. A korona a XIX. század közepén került a torony tetejére, miután 1833-ban egy tűzvész elpusztította a korábbi, nagyobbat. „A toronydísz belsejében a leemelést követően kordokumentumokat, XVIII. és XIX. századi iratokat találtak.” – tudósított a közelmúltban egy újsághír, megemlítve egy érdekes szokást, kordokumentumok, iratok elhelyezését a toronygombban.

Köztudott, hogy a templomok „toronygombjában iratok és pénz van” elhelyezve, de csak Dankó Imre¹ és Keszeg Vilmos² kutatásai foglalták össze a korábbi híradásokat, és tárták fel e különös szokás és a toronygombiratok mi-
benlétét.

A legkorábbi adatok Erdélyből származnak, 1601-ben a marosvásárhelyi református vártemplom tornyába és 1600 körül a csíksomlyói római katolikus templom tornyába helyeztek iratokat. Később az ilyenfajta híradás az utókor-
nak, ez a legmagasabb, nehezen megközelíthető rejték-
helyen elhelyezett „palackposta” általánossá vált a Kárpát-
medencében.

A Haáz Rezső Múzeum levéltárába (ismeretlen körülmények között) Homoródszentpál unitárius temploma toronygombiratainak négy lapja került be, melyeket jelenleg a csíkszeredai állami levéltárban őriznek.³

A toronygombban 1906-ban a következő iratokat találták:

1. Az elkészített gomb rejtekébe emlékeztül elteendő pénzt ajándékoztak névsora (nem teljes).

2. A Nemes Szent Páli Unitária Nemes Eklésia... (nem teljes) kezdetű 1827-ből.

3. A villámhárító feltétele alkalmából ... 1906. július 11. A község előjárói, élükön Ürmösi József lelkéssel hitelesítették az okiratot. A toronygombban elhelyezett érmék között az ókori Hadrianus császár érméi is megtalálhatók. Ezek az itteni római tábor területén kerültek elő.

4. Az Ezen irományokat... kezdetű iratban leírják az új toronygomb feltételének okát, az egyház és a község előjáróinak és a kivitelező vállalkozók neveit.

Az alábbiakban a felsorolt iratokat tesszük közzé.

Zepezaner Jenő

1.

Az elkészült gomb rejtekébe emlékeztül elteendő pénzt ajándékoztak a következők:

1. Tekintetes H. Oklándi Kovács Józseff Úr, a Mlgs. Gróff Bethlen György Úr ö Nga. [?] Arendatora – ajándékozott egy – 1 Rforintos Bancót.
2. Tekintetes Dállyai Beke Mihály Úr a Mgs. Gr. Rhédei László Úr udvara Arendatora egy 1827-be vert ezüst hatforintost.
3. Tekintetes Sz. Keresztúri Nagy János Úr a Méltóságos Gróff Bethlen Imre Úr ö Excellenciája udvarát tartó Arendator – adott egy ezüst tíz krajcáros, de anno 1815, – egy ezüst hat krajcáros, de anno 1694, – egy ezüst garasost de 1820 és egy ezüst krajcárt járó rézpénzt de 1816.

Ezen Pénzekon kívül belé tétettek a következők:

A.) Mostan folyamatban lévő pénzek.

1. egy darab 1811-ről fogva 6 krajcár le szállított 30 krajcáros réz,
2. más, ugyan akkor 18 krajcárból 3-ra szállított rézpénz,
3. más darab garasos rézpénz, 1812-ben veretett,
4. egy három krajcáros, mely 1811-től fogva 2 krajcárt teszen,
5. mostan folyamatba lévő krajcárosok, 4 darab,
6. ezüst váltó fél krajcáros és egy negyedes.

B.) Huszonöt darab régi pénzek.

A fenn írtakon kívül az országba folyó pénzek, melyek ide nem tétettek, ezek:

a.) Arany pénzek

1. Souverain d'or	33 Rf 20 kr.
2. Hollandus arany	11 Rf 15 kr.
3. Császári arany	11 Rf 15 kr.

b.) Ezüst pénzek

1. koronás tallér	5 Rf 30 kr.
2. más tallér	5 Rf -
3. 4 márvásos tallér	2 Rf 45 kr.
4. egy forintos tallér	2 Rf 30 kr.
5. két márvásos	1 Rf 22 kr.
6. húsz krajcáros	50 kr.
7. Leopold márvás	37 kr.
8. tíz krajcáros	25 kr.
9. öt krajcáros	12 kr.
[10.] egy garasos	7 kr.

b.) Bancó pénzek, ezek kétfélék a.) ezüst becsüek [?] és b.) váltók, rézbecsüek.

Egy átalában pedig 1819-től fogva ezüst pénznek keltevé járni, –a váltó réz és bankó pénzzel 2 és ½ annyival fizettetnek, úgy hogy egy forint ezüst pénzért kettő és fél forint fizetődik.

Emre Ferencné Harkó Kata, Péter Andrásné Gál [?] Asszo-

nyok adtanak külön-külön hat-hat krajcárt, hogy a gombba tétessenek.

2.

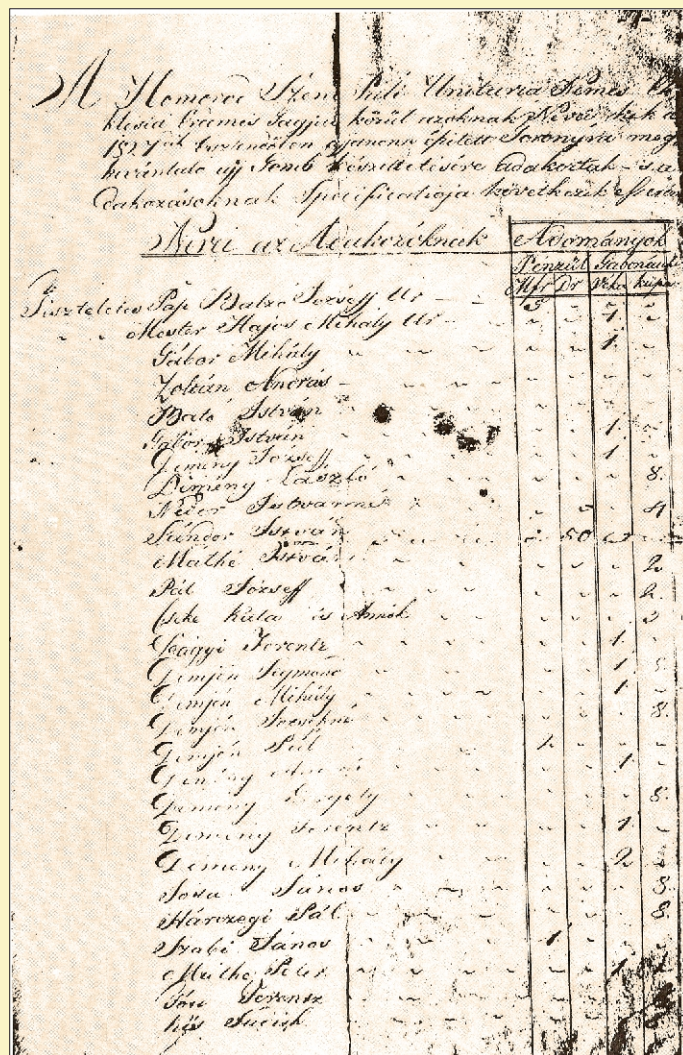
A Homoród Szent Páli Unitaria Nemes Eklésia érdemes tagjai közül azoknak nevei, akik az 1827-ik esztendőben újonnan épített toronyra megkívántatott új gomb készítésére adakoztak, s adakozásoknak Specificatiója következők szerint:

Nevei az Adakozóknak	Adományok			
	Pénzül		Gabonául	
	Mft	Dr	Véka	Kupa
Tiszteletes Pap Balzó Józseff Úr	5			
Mester Hajós Mihály Úr			1	
Gábor Mihály			1	
Zoltán András				
Bató István				
Gábor István			1	
Dimény Józseff			1	
Dimény László				8
Neder Istvánné				4
Sándor István		50		
Máthé István				2
Pál Józseff				2
Cseke Kata és Annók				3
[Gagyí?] Ferenc			1	
Demjén Sigmond			1	
Demjén Mihály			1	
Demjén Józsefné				8
Demjén Pál	1			
Demény András			1	
Demény Gergely				8
Demény Ferenc			1	
Demény Mihály			2	
Jósa János				8
Hárczegi Pál				8
Szabó János	1			
Máthé Péter			1	
Tóth Ferenc				6
Küs Ferenc				8

3.

A villám háritó feltétele alkalmából a következő pénz[ek] tétettek a torony gombjába:

Sándor Ferenc, ki 20 évig volt községi főbíró egy firtot.
Sándor János, megyebíró 10, 20 fill[ér] és 1 kor[ona].
Sándor Balázs 1 fill[ér] és 2 fil[lér]
Szabó Mózes tanító és postamester 1 dr [darab] 11-ik századbeli régi pénz

Bencze Zsuzsanna tanítóné és postamesterné Hadriánus pénze 1 drb
Szabó Rezső szintén 1 drb
Szabó Irma szintén 1 drb
Kis Jenő egy krajcár (régí)

H. Szentpál, 1906. július 11.

Ürmösi József
lelkész

Kiss Jenő
körjegyző

Szabó Mózes
áll. ig. tanító

[Szén?] Mihály
homoródszentpéteri pap

Sándor Ferenc

Bencze Zsuzsanna
állami tanítóné

Nagy Gyula
[?] tanító

4.

Ezen irományokat [egy] csomag pénzzel együtt megkaptuk és átolvastuk [?] 1906. év július hó 11-én, a mikor a torony-gombot levették az alábbi okon:

15 évvel ezelőtt (1891) tornyunkat villám sújtotta és abban tetemes kárt tett.

1905. évben Ürmösi József lelkész indítványozta, hogy készítsen az egyh[áz] község villámhárítót a toronyra. Az egyházközség vezetősége az indítványhoz hozzájárult, és úgy határozott, hogy a költségek fedezésére két kevés adakozásra hívja fel a híveket. Amíg azonban ez összegyűlne, az egyh[áz] községnek valamelyik alapítványából kölcsön vett összegből a megcsináltatás elhatározatott.

E sorok írásakor a magyar unitár[ius] egyház püspöke Főtiszt[életű] Ferencz József, az udvarhelyi egyházkör esperese Tiszteletes Kisgyörgy Sándor vargyasi lelkész, jegyzője Pál Ferenc oklándi lelkész. Homoródszentpál lelkésze ez időben Ürmösi József. Énekvezér és állami tanító Szabó Mózes.

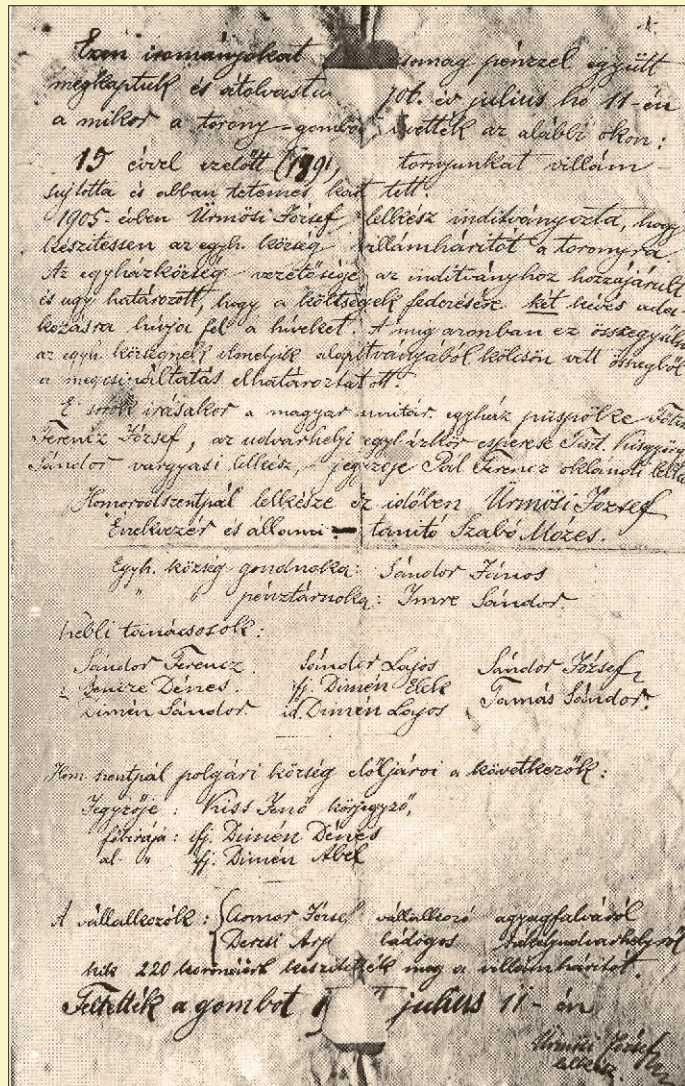
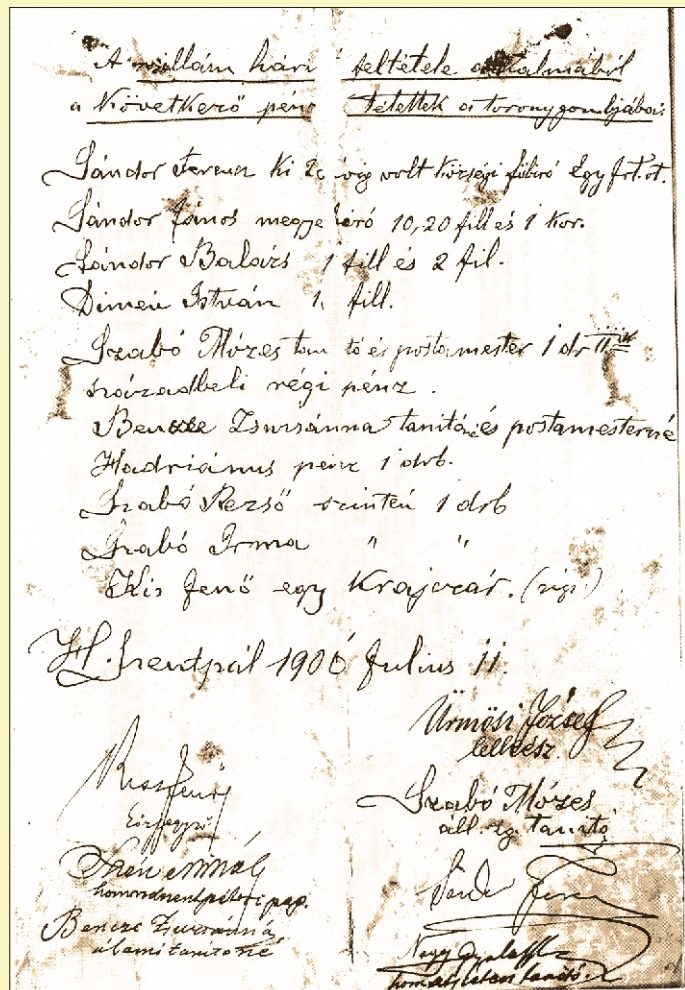
Egy[ház] község gondnoka: Sándor János, egyház község pénztárnoka: Imre Sándor.

Kebli tanácsosok:

Sándor Ferenc	Sándor Lajos	Sándor József
Bencze Dénes	ifj. Dimén Elek	Tamás Sándor
Dimén Sándor	id. Dimén Lajos	

Homoródszentpál polgári község elöljárói a következők:

Jegyzője: Kiss Jenő körjegyző,

főbírája: ifj. Dimén Dénes,
albírája: Ifj. Dimén Ábel.

A vállalkozók: Csomor József vállalkozó Agyagfalváról, Derzsi Árpád bádigos Székelyudvarhelyről, kik 220 koronáért készítették meg a villámhárítót.

Feltették a gombot 1906. július 11-én.
Ürmösi József
lelkész

1. Dankó Imre: A toronygombokról és a toronygombiratokról. In: Vallási Néprajz. V. Debrecen, 1991. 177–201.
2. Keszeg Vilmos: Egy Hir adás a' Késő Maradékhoz. 17–20. századi erdélyi toronygombiratok. Marosvásárhely, 2006.
3. Román Nemzeti Levéltár Hargita Megyei Igazgatósága. Csíkszereda. Az Udvarhelyi Múzeum Gyűjteménye. 249. fond. 1306., 1360., 1361. sz.